

УНИВЕРЗИТЕТ „ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ“ - ШТИП
ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ

UDC 81
UDC 82
UDC 008



ISSN 2545-3998

ПАЛИМПСЕСТ

МЕЃУНАРОДНО СПИСАНИЕ ЗА ЛИНГВИСТИЧКИ, КНИЖЕВНИ
И КУЛТУРОЛОШКИ ИСТРАЖУВАЊА

PALIMPSEST

INTERNATIONAL JOURNAL FOR LINGUISTIC, LITERARY
AND CULTURAL RESEARCH

PALMK, VOL 4, NO 8, STIP, 2019

ГОД. IV, БР. 8
ШТИП, 2019

VOL. IV, NO 8
STIP, 2019

ПАЛИМПСЕСТ

Меѓународно списание за лингвистички, книжевни
и културолошки истражувања

PALIMPSEST

International Journal for Linguistic, Literary
and Cultural Research

Год. 4, Бр. 8
Штип, 2019

Vol. IV, No 8
Stip, 2019

PALMK, VOL 4, NO 8, STIP, 2019

ПАЛИМПСЕСТ

Меѓународно списание за лингвистички, книжевни
и културолошки истражувања

ИЗДАВА

Универзитет „Гоце Делчев“, Филолошки факултет, Штип

ГЛАВЕН И ОДГОВОРЕН УРЕДНИК

Ранко Младеноски

УРЕДУВАЧКИ ОДБОР

Виктор Фридман, Универзитет во Чикаго, САД
Толе Белчев, Универзитет „Гоце Делчев“, С. Македонија
Нина Даскаловска, Универзитет „Гоце Делчев“, С. Македонија
Ала Шешкен, Универзитет Ломоносов, Руска Федерација
Олга Панкина, НВО Македонски културен центар, Руска Федерација
Георгета Раца, Универзитет Банат, Романија
Астрид Симоне Грослер, Универзитет Банат, Романија
Горан Калоѓера, Универзитет во Риека, Хрватска
Дејан Дуриќ, Универзитет во Риека, Хрватска
Шандор Чегледи, Универзитет во Панонија, Унгарија
Ева Бус, Универзитет во Панонија, Унгарија
Хусејин Озбај, Универзитет Гази, Република Турција
Зеки Ѓурел, Универзитет Гази, Република Турција
Елена Дараданова, Универзитет „Св. Климент Охридски“, Република Бугарија
Ина Христова, Универзитет „Св. Климент Охридски“, Република Бугарија
Џозеф Пониах, Национален институт за технологија, Индија
Сатхарај Венкатесан, Национален институт за технологија, Индија
Петар Пенда, Универзитет во Бања Лука, Босна и Херцеговина
Данило Капасо, Универзитет во Бања Лука, Босна и Херцеговина
Мета Лах, Универзитет во Љубљана, Република Словенија
Намита Субиото, Универзитет во Љубљана, Република Словенија
Ана Пеличер-Санчез, Универзитет во Нотингам, Велика Британија
Мајкл Грини, Универзитет во Нотингам, Велика Британија
Татјана Ѓурин, Универзитет во Нови Сад, Република Србија
Диана Поповиќ, Универзитет во Нови Сад, Република Србија
Жан Пол Мејер, Универзитет во Стразбур, Република Франција
Жан Марк Веркруз, Универзитет во Артуа, Република Франција
Регула Бусин, Швајцарија
Натале Фиорето, Универзитет во Перуца, Италија
Оливер Хербст, Универзитет во Вурцбург, Германија

PALIMPSEST

International Journal for Linguistic, Literary
and Cultural Research

PUBLISHED BY

Goce Delchev University, Faculty of Philology, Stip

EDITOR-IN-CHIEF

Ranko Mladenoski

EDITORIAL BOARD

Victor Friedman, University of Chicago, USA
Tole Belcev, Goce Delchev University, N. Macedonia
Nina Daskalovska, Goce Delchev University, N. Macedonia
Alla Sheshken, Lomonosov Moskow State University, Russian Federation
Olga Pankina, NGO Macedonian Cultural Centre, Russian Federation
Georgeta Rata, Banat University, Romania
Astrid Simone Grosler, Banat University, Romania
Goran Kalogjera, University of Rijeka, Croatia
Dejan Duric, University of Rijeka, Croatia
Sándor Czeglédi, University of Pannonia, Hungary
Éva Bús, University of Pannonia, Hungary
Husejin Ozbaj, GAZI University, Republic of Turkey
Zeki Gurel, GAZI University, Republic of Turkey
Elena Daradanova, Sofia University "St. Kliment Ohridski", Republic of Bulgaria
Ina Hristova, Sofia University "St. Kliment Ohridski", Republic of Bulgaria
Joseph Ponniah, National Institute of Technology, India
Sathyaraj Venkatesan, National Institute of Technology, India
Petar Penda, University of Banja Luka, Bosnia and Herzegovina
Danilo Capasso, University of Banja Luka, Bosnia and Herzegovina
Meta Lah, University of Ljubljana, Republic of Slovenia
Namita Subiotto, University of Ljubljana, Republic of Slovenia
Ana Pellicer Sanchez, The University of Nottingham, United Kingdom
Michael Greaney, Lancaster University, United Kingdom
Tatjana Durin, University of Novi Sad, Republic of Serbia
Diana Popovic, University of Novi Sad, Republic of Serbia
Jean-Paul Meyer, University of Strasbourg, French Republic
Jean-Marc Vercruysse, Artois University, French Republic
Regula Busin, Switzerland
Natale Fioretto, University of Perugia, Italy
Oliver Herbst, University of Wurzburg, Germany

РЕДАКЦИСКИ СОВЕТ

Драгана Кузмановска
Толе Белчев
Нина Даскаловска
Билјана Ивановска
Светлана Јакимовска
Марија Леонтиќ
Јована Караникиќ Јосимовска

ЈАЗИЧНО УРЕДУВАЊЕ

Ранко Младеноски (македонски јазик)
Весна Продановска (англиски јазик)
Толе Белчев (руски јазик)
Билјана Ивановска (германски јазик)
Марија Леонтиќ (турски јазик)
Светлана Јакимовска (француски јазик)
Јована Караникиќ Јосимовска (италијански јазик)

ТЕХНИЧКИ УРЕДНИК

Славе Димитров

АДРЕСА

ПАЛИМПСЕСТ

РЕДАКЦИСКИ СОВЕТ

Филолошки факултет
ул. „Крсте Мисирков“ бр. 10-А
п. фах 201
МК-2000 Штип

<http://js.ugd.edu.mk/index/PAL>

Меѓународното научно списание „Палимпсест“ излегува двапати годишно во печатена и во електронска форма на посебна веб-страница на веб-порталот на Универзитетот „Гоце Делчев“ во Штип: <http://js.ugd.edu.mk/index.php/PAL>

Трудовите во списанието се објавуваат на следните јазици: македонски јазик, англиски јазик, германски јазик, француски јазик, руски јазик, турски јазик и италијански јазик.

Трудовите се рецензираат.

EDITORIAL COUNCIL

Dragana Kuzmanovska
Tole Belcev
Nina Daskalovska
Biljana Ivanovska
Svetlana Jakimovska
Marija Leontik
Jovana Karanikik Josimovska

LANGUAGE EDITORS

Ranko Mladenovski (Macedonian language)
Vesna Prodanovska (English language)
Tole Belcev (Russian language)
Biljana Ivanovska (German language)
Marija Leontik (Turkish language)
Svetlana Jakimovska (French language)
Jovana Karanikik Josimovska (Italian language)

TECHNICAL EDITOR

Slave Dimitrov

ADDRESS

PALIMPSEST

EDITORIAL COUNCIL

Faculty of Philology
Krstev Misirkov 10-A
P.O. Box 201
MK-2000, Stip

<http://js.ugd.edu.mk/index/PAL>

The International Scientific Journal "Palimpsest" is issued twice a year in printed form and online at the following website of the web portal of Goce Delcev University in Stip:

<http://js.ugd.edu.mk/index.php/PAL>

Papers can be submitted and published in the following languages: Macedonian, English, German, French, Russian, Turkish and Italian language.

All papers are peer-reviewed.

СОДРЖИНА / TABLE OF CONTENTS

13 ПРЕДГОВОР

Марија Леонтиќ, уредник на „Палимпсест“

FOREWORD

Marija Leontik, editor of “Palimpsest”

ЈАЗИК / LANGUAGE

17 Марија Леонтиќ

ИМЕНСКАТА ГРУПА ВО ТУРСКИОТ ЈАЗИК И НЕЈЗИНОТО
ПРЕДАВАЊЕ ВО МАКЕДОНСКИОТ ЈАЗИК

Marija Leontik

NOUN GROUPS IN TURKISH LANGUAGE AND THEIR EQUIVALENCE
IN MACEDONIAN LANGUAGE

25 Виолета Јанушева

ДИЛЕМИ ЗА УПОТРЕБАТА НА ГОЛЕМА БУКВА ВО МАКЕДОНСКИОТ
СТАНДАРДЕН ЈАЗИК

Violeta Janusheva

DILEMMAS REGARDING THE USE OF THE CAPITAL LETTER IN
MACEDONIAN STANDARD LANGUAGE

37 Марија Гркова

УСВОЈУВАЊЕТО НА ПЕРФЕКТОТ ВО МАКЕДОНСКИОТ ЈАЗИК КАКО
СТРАНСКИ

Marija Grkova

THE ACQUISITION OF THE PAST INDEFINITE TENSE IN MACEDONIAN
AS A FOREIGN LANGUAGE

47 Надица Негриевска

КОГНИТИВЕН ПРИСТАП ЗА ЗНАЧЕЊЕТО НА ПРЕДЛОЗИТЕ

Nadica Negrievska

THE COGNITIVE APPROACH IN DESCRIBING THE MEANINGS
OF PREPOSITIONS

КНИЖЕВНОСТ / LITERATURE

59 Recai Özcan

DİŞİ KURDUN RÜYALARI BAĞLAMINDA CENGİZ AYTMATOV’UN
EDEBİYAT ANLAYIŞI ÜZERİNE TESPİTLER

Recai Ozcan

DETERMINATIONS ON CENGİZ AYTMATOV’S UNDERSTANDING
OF LITERATURE IN THE CONTEXT OF SHE-WOLF DREAMS

69 Sara Di Gianvito

«LA CIFRA CHE RISOLVA IN UN CANTO IL MIO GRIDO» GIORGIO BASSANI E LO SPAZIO DEL VERSO

Sara Di Gianvito

«LA CIFRA CHE RISOLVA IN UN CANTO IL MIO GRIDO». GIORGIO BASSANI AND THE SPACE OF POETRY

77 Zorana Kovačević

L'IMMAGINE DELL'ITALIA NELLE LETTERE DALL'ITALIA DI LJUBOMIR NENADOVIĆ

Zorana Kovačević

THE IMAGE OF ITALY IN LJUBOMIR NENADOVIĆ'S LETTERS FROM ITALY

91 Marcella Di Franco

ELIO VITTORINI E CESARE PAVESE: FUGA E RITORNO ALLA TERRA MADRE E ALL'INFANZIA TRA REALTÀ E ASTRAZIONE SIMBOLICA

Marcella Di Franco

ELIO VITTORINI AND CESARE PAVESE: ESCAPE AND RETURN TO THE MOTHERLAND AND CHILDHOOD BETWEEN REALITY AND SYMBOLIC ABSTRACTION

101 Данче Стефановска

НАРАТОРИТЕ И НАРАТЕРИТЕ ВО РОМАНОТ „ПИРЕЈ“ ОД ПЕТРЕ М. АНДРЕЕВСКИ

Danche Stefanovska

NARRATORS AND NARRATERS IN THE NOVEL “PIREY” BY PETRE M. ANDREEVSKI

КУЛТУРА / CULTURE

113 Екатерина Намичева, Петар Намичев

ВИРТУЕЛНАТА РЕАЛНОСТ КАКО МЕТОД НА ПРОМОЦИЈА НА АРХИТЕКТОНСКОТО КУЛТУРНО НАСЛЕДСТВО И НА КУЛТУРНАТА МЕМОРИЈА

Ekaterina Namicheva, Petar Namichev

VIRTUAL REALITY AS A METHOD OF PROMOTING ARCHITECTURAL CULTURAL HERITAGE AND CULTURAL MEMORY

МЕТОДИКА НА НАСТАВАТА / TEACHING METHODOLOGY

125 Osman Emin

BİLİŞSEL YETENKLERİN ETKİN KULLANILMASI

Osman Emin

EFFECTIVE USE OF COGNITIVE COMPETENCIES

- 137 Gonca Al**
SINIF TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI DERS KİTABINDAKİ METİNLERDE
TÜRK KÜLTÜRÜNÜN İZLERİ
Gonca Al
TRACES OF TURKISH CULTURE IN TENTH GRADE TEXTBOOK
OF TURKISH LANGUAGE AND LITERATURE
- 151 Gülşen Yılmaz**
GAZİ ÜNİVERSİTESİ TÖMER'E AİT DERS KİTAPLARINDA KELİME
SIKLIĞI, KELİME TEKRARI VE AKADEMİK YETERLİLİK
Gülşen Yılmaz
WORD FREQUENCY, WORD REPETITION AND ACADEMIC
COMPETENCE IN TOMER BOOKS BY GAZI UNIVERSITY
- 159 Анастасија Киркова-Наскова**
ИЗУЧУВАЊЕ ИЗГОВОР НА СТРАНСКИ ЈАЗИК: ТЕОРИСКИ ПРЕГЛЕД
Anastazija Kirkova-Naskova
TEACHING SECOND LANGUAGE PRONUNCIATION: AN OVERVIEW
OF THEORETICAL APPROACHES

- 173 Violeta Damchevska**
FUNCTION OF LEXICAL BUNDLES IN ECONOMICS RESEARCH
ARTICLES

ПРИКАЗИ / BOOK REVIEWS

- 187 Марија Гркова**
ДОПОЛНИТЕЛНАТА НАСТАВА – ЧЕКОР КОН УСПЕШЕН ПОЧЕТОК
НА СТУДИРАЊЕТО НА ЈАЗИЦИТЕ
Marija Grkova
ADDITIONAL TEACHING - STEP TO SUCCESSFUL START OF
LANGUAGE STUDIES
- 193 Ранко Младеноски**
МОДЕЛОТ НА СИМБОЛИКАТА ВО ТВОРЕШТВОТО НА МАТОШ
Ranko Mladenoski
THE MODEL OF SYMBOLISM IN MATOSH'S WORKS

ДОДАТОК / APPENDIX

- 207** ПОВИК ЗА ОБЈАВУВАЊЕ ТРУДОВИ
ВО МЕЃУНАРОДНОТО НАУЧНО СПИСАНИЕ „ПАЛИМПСЕСТ“
CALL FOR PAPERS
FOR THE INTERNATIONAL SCIENTIFIC JOURNAL “PALIMPSEST”

ПРЕДГОВОР

Почитувани читатели и соработници,

Благодарение на вашата заинтересираност за читање трудови, давање свој придонес со пишување и рецензирање трудови, меѓународното списание за лингвистички, книжевни и културолошки истражувања „Палимпсест“ го доживува својот осми број.

Мисијата на „Палимпсест“ е да развива соработка со универзитетите, научните работници, истражувачите и наставниците од Македонија и од другите земји во светот преку можноста во него да се објавуваат трудови на седум јазици: македонски, англиски, руски, турски, германски, француски и италијански јазик.

Во осмиот број на „Палимпсест“ во рубриците *Јазик*, *Книжевност*, *Култура*, *Методика на наставата* и *Прикази* се распределени вкупно 17 труда од автори од Македонија [Марија Леонтиќ, Виолета Јанушева, Марија Ѓркова, Надица Негриевска, Данче Стефановска, Екатерина Намичева, Петар Намичев, Осман Емин (Osman Emin), Анастасија Киркова-Наскова, Виолета Дамчевска, Ранко Младеноски], од Босна и Херцеговина [Зорана Ковачевиќ (Zorana Kovačević)], од Полска [Сара ди Џанвито (Sara Di Gianvito)], од Италија [Марчела ди Франко (Marcella Di Franco)] и од Турција [Гонца Ал (Gonca Al), Ѓулшен Ѓлмаз (Gülşen Yılmaz), Реџаи Озџан (Recai Özcan)]. На сите автори на трудовите искрено им се заблагодаруваме за разноликоста што ја внесоа со темите и јазиците на кои пишуваа. Голема благодарност и до анонимните рецензенти кои со своите забелешки даваат голем придонес во развојот на научната критика во Македонија, а истовремено го зголемуваат квалитетот на трудовите и на списанието.

Посебна благодарност до 30-те членови на Уредувачкиот одбор на „Палимпсест“ кои го презентираат списанието во својата научна средина и ни доставуваат трудови од сите континенти на светот, до членовите на Редакцискиот совет и на јазичните и техничките уредници кои во изминатите четири години докажаа дека со добра идеја и волја, коректна соработка, самопрегорен труд и здружени сили може да се креира меѓународно списание кое во иднина ќе претставува споменик на меѓународната и на мултилингвалната соработка и ризница за истражување за следните генерации.

Марија Леонтиќ, уредник на „Палимпсест“

FOREWORD

Dear readers and contributors,

Thanks to your interest in reading the articles as well as your contribution in writing and reviewing for the journal, the international journal Palimpsest has reached its eighth issue.

Palimpsest's mission is to develop collaboration with universities, scholars, researchers and teachers from Macedonia and other countries around the world through the ability to publish papers in seven languages: Macedonian, English, Russian, Turkish, German, French and Italian.

In the eighth issue of Palimpsest there are 17 papers in seven rubrics such as Language, Literature, Culture, Teaching Methodology and Book Reviews written by Macedonian authors (Marija Leontic, Violeta Janusheva, Marija Grkova, Natica Negrieva, Danche Stefanovska, Osman Emin, Anastazija Kirkova-Naskova, Violeta Damchevska, Ranko Mladenoski), authors from Bosnia and Herzegovina (Zorana Kovačević), Poland (Sara Di Gianvito), Italy (Marcella Di Franco) and Turkey (Gonca Al, Gulsen Yilmaz, Recai Özcan). We sincerely express our gratitude to all the authors for the diversity of topics and languages they wrote in. Many thanks to the anonymous reviewers who, with their remarks, make a great contribution to the development of scientific criticism in Macedonia, and at the same time increase the quality of papers and journals.

Special thanks to the 30 members of the Palimpsest Editorial Board for presenting the journal in their scientific circles and submitting papers from all continents in the world. Special thanks also to the members of the Editorial Board, to the proofreaders and technical editors who have proven over the past four years that good ideas and willingness, proper collaboration, self-sacrifice and combined efforts can lead to the creation of an international journal that will in the future be a memorial to international and multilingual collaboration and treasury of research for the future generations.

Marija Leontic, Editor of Palimpsest

КУЛТУРА



CULTURE

ВИРТУЕЛНАТА РЕАЛНОСТ КАКО МЕТОД НА ПРОМОЦИЈА НА АРХИТЕКТОНСКОТО КУЛТУРНО НАСЛЕДСТВО И НА КУЛТУРНАТА МЕМОРИЈА

Екатерина Намичева
ФОН Универзитет, Скопје
ekaterina.namiceva@gmail.com

Петар Намичев
Универзитет „Гоце Делчев“, Штип
petar.namicev@ugd.edu.mk

Апстракт: Виртуелната реалност создава интерактивни аудиовизуелни средини наменети за повеќе корисници. Виртуелната реалност потекнува од индустриската и воената визуелна симулација развиена кон крајот на 80-тите години на 20 век кога била применета при симулации за тренинг и поддршка на брзи прототипови за индустриско производство. Овој труд ги обработува различните методи на мешаната реалност (mixed reality), аугментираната реалност и виртуелната реалност, преку примерите за палатите во урбаното јадро на Скопје и преку светски примери. Преку методите на симулација кои мешаната реалност ги нуди се внесува корисникот во самата симулација овозможувајќи реална интеракција. Целта на трудот е потенцирање на можностите за виртуелна реалност и нејзината употреба како медиум за трансфер на знаење и ширење на културната меморија. Виртуелното наследство вклучува голем број на функции олеснувајќи ја синтезата, конзервацијата, репродукцијата, дигиталното преработување и прикажување на културни докази со употреба на напредни VR технологии. Преку дигитализација на објекти од културното наследство на Скопје од почетокот на 20 век се претставува дигитален метод на оживување на „заробените“ податоци и нивна интерактивна презентација.

Во фокусот на овој труд се архитектонските резиденцијални објекти чиешто проекти како дел од културното наследство на Скопје биле создадени во првата половина на 20 век, објекти кои поради земјотресот во 1963 година не постојат повеќе, и оживување на меморијата за нив преку различни форми на дигитализација како виртуелна промоција.

Клучни зборови: *виртуелна реалност, меморија, културно наследство.*

Вовед

Со користење на интернет-технологиите и информатичката и комуникациската технологија се преиспитува улогата на културните институции како и трансформирањето на практиките за управување и интерпретација на корисниците. При креирањето на виртуелниот простор и неговата имплементација посетителот е централен и самиот настан

предизвикува искуство на ко-создавање. Со вклучување на учесникот во виртуелниот настан тој самиот влијае врз тоа искуство преку кое се меморира настанот. Овој труд го покренува прашањето дали дигитализацијата на културното наследство го уништува нивното значење или доведува до дигитална комерцијализација на наследството.

Конзервацијата и реупотребата на запоставени историски објекти може да играат голема улога во процесот на регенерација, притоа задоволувајќи ја потребата за нови објекти. Исто така, може да се утврди дека ваквиот тип на повторна употреба е одржлива опција која промовира урбано зајакнување и дава поттик за ревитализација. Придобивките од зголемување на бројот на ревитализирани историски градби во старите јадра се широко познати и тие помагаат во постигнување на целите за одржливост. (Rudlin and Falk, 1999).

Дигиталната револуција од крајот на 20 век е одамна завршена, а она што е останато е сеприсутниот глобален систем. Еден дел од овој систем е главно невидлива дигитална телекомуникациска инфраструктура која се поврзува со секое населено место на земјината топка. Оваа инфраструктура е огромна растечка колекција на електронски инструменти на дислоцирање низ човечкото живеалиште преку далечинско поврзување и временско поместување. Овие инструменти ја поврзуваат новата глобална инфраструктура со одредени места и човечки активности. Овие инструменти го поврзуваат виртуелното во физичкото интегрирајќи ги во секојдневниот урбан живот. (Mitchell, 2001, стр. 34). Да го замислиме следното сценарио: Влегуваме во просторија во која наместо светло вклучуваме прилив на информации кои го исполнуваат просторот во неколку секунди со еден поинаков „свет“. Така одеднаш се наоѓаме во Лувр, на базар во Каиро, на вселенски брод кој патува за Марс или едноставно во својот дом. Утопија? Апсолутно не. За да се постигне нешто вакво потребни се податоци, брз трансфер, брза компјутерска моќ и вистинска архитектура. Визиите за вакви простори не се нови. Cyberpunk фикцијата изобилува со вакви простори. (Flachbart, 2001, стр. 145).

Културното наследство и новите технологии

Полето кое користи нови медиуми за културното наследство е познато како виртуелно наследство или дигитално културно наследство. Употребата на терминот „ново наследство“ ја проширува дефиницијата за справување со комплексноста на материјалното и нематеријалното културно наследство. (Kalay, 2008). Новите медиуми нудат огромни можности за подобрување и збогатување на искуството и толкувањето на културното наследство. Прашањето е како најдобро да се искористат новите медиуми на начин кој исто така го одржува интегритетот на артефактите и локалитетите, кој го одржува чувството на растојание и разликите помеѓу минатото и сегашноста, помеѓу оригиналот и реконструкцијата, помеѓу предметот и неговото толкување. Начинот на којшто тоа треба да се постигне, се разбира, ќе варира во зависност од контекстот на културното наследство, артефактите и

различните локации; исто така, ќе се разликува според различни кураторски практики и различни медиуми. (Malpas, 2008).

„Виртуелното наследство“ или употребата на дигитални технологии за снимање, моделирање, визуелизирање и комуникација со културното наследство претставува поле кое денес е во пораст, за разлика од пред една деценија кога компјутерската реконструкција беше релативно нов метод на дигитализација. Во текот на 90-тите години на 20 век произлегле првите фотореалистични дигитални реконструкции на историски локалитети од страна на јапонскиот градежен конгломерат Taisei Corporation со користење на DEC миникомпјутери, рани графички станици. Тимот од архитекти, инженери и аниматори на Taisei соработуваше со историчари, продуценти и уметници во истражување, реконструкција и оживување на неколку големи градови од античкиот период. (Addison, 2008).



Слика 1

Низа на видеосцени од локалитетот во Ур - Месопотамија. Сопственост на Корпорација Taisei Corporation. Преземено од Taisei Corporation

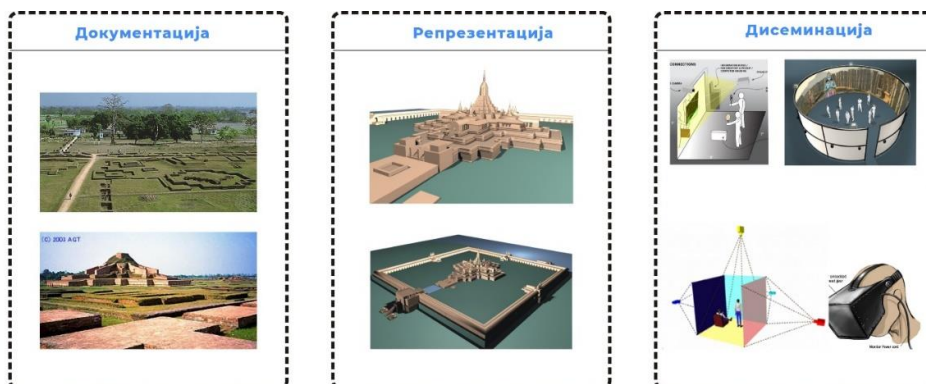
Растот на информатичката технологија, алатките за 3Д документација, од електронски инструменти за мерење до ласерски скенери, фотограметриски апарати и КАД модели, резултираше со сè повеќе податоци од културното наследство во дигиталниот домен. Во текот на годините дигиталното навлезе во полето на документирање на културното наследство. Во 70-тите години на 20 век, со појавата на фотограметријата и работните станици, беше овозможено извлекување на контури на клучните визуелни компоненти како што се камењата од фасадите на објектите. Во 80-тите години на 20 век, со растот на раните компјутерски алатки за дизајн (CAD), површините и рабовите беа во фокус, додека во текот на 90-тите години на минатиот век географските информациски системи (ГИС) овозможиле контекстуално поврзување на податоците со претежно 2 или 2.5Д мапи и контури. Во последната деценија, зголемената достапност на 3Д ласерските скенери и нивниот придружен софтвер point cloud овозможија детално снимање на површините. Секоја технологија во текот на декадите има придонесено за развојот на 3д податоците на различни начини. Иако често се продаваат како универзални алатки, секоја од нив има предности кои недостигаат во преостанатите. На пример, ласерските скенери се слаби во детектирањето на аголот од еден објект или детали во фасадата, додека CAD алатките ги претставуваат елементите рамни. (Addison, 2008, стр. 234).

Со појавата на зголемени можности за прибирање на дигитални податоци се појавија алатки за сè – од моделирање до анализа и анимација. Намалувањето на трошоците и олеснувањето на користењето на овие алатки го доближија културното наследство овозможувајќи им на професионалците и на луѓето од областа кои се надвор од компјутерскиот свет да учествуваат во дигитализација. Интерактивните мултимедијални презентации, 3D, панорамските реконструкции како и VR музеите и театрите стануваат сè почести. Во наредните години академскиот, комерцијалниот и истражувачкиот свет се занимаваше со сè, од Долината на кралевите до Стоунхенџ. До 1998 година виртуелното наследство беше главен правец на конференциите за виртуелни системи и мултимедија, додека во почетокот на 21 век се создава непрофитабилната мрежа за виртуелно наследство обезбедувајќи портал за активности од доменот. (Addison, 2008, стр. 236).

Денес термините „виртуелно наследство“, „дигитално културно наследство“ или „ново наследство“ се честа тема во истражувачките грантови, академски програми и на бројни конференции и работилници. И покрај препознаената „универзална вредност“ на 830 сајтови (од 16 јули 2006 година) запишани на списокот на светско наследство, нивното документирање, проучување и зачувување во голема мера сè уште се потпира на разни напори. Преку Конвенцијата за светско наследство, УНЕСКО одигра важна улога во координацијата на напорите (како и едукација, негување планови за управување, дефинирање на заштитени зони итн.) за заштита на културното наследство, во што се вклучени и многу поширок спектар на поединци, организации и влади. Ова е многу корисно затоа што доведува до разновидност на податоци, идеи и толкувања, иако сето ова има и свои последици поради ограничените средства и неограничените потреби за зачувување на културното наследство, што резултира со недостаток на координација кога познатите локации добиваат повеќе внимание, а помалку познатите сè повеќе се деградираат. (Addison, 2008, стр. 240).

Виртуелното наследство има голема вредност која можеме да ја видиме преку намалување на влијанието на посетителите на кревките места до научно евидентирање на состојби во одреден момент, или преку едукација на младите и генерално посетителите на една локација. При целосното собирање на податоците често фокусот паѓа врз квантитетот наместо врз квалитетот и врз сликата наместо врз точноста. Прецизните мерења и коректната евиденција се она што има трајна вредност. Често податоците кои се собираат преку бројни сајтови и технологии се со различни формати и на различни системи. Во поле каде што културното наследство е старо неколку милениуми, дигиталните податоци за тоа се животна перспектива кои ќе опстојат неколку децении. И покрај напредокот на полето на виртуелното наследство, сепак тоа е доста фрагментирано со лимитирана соработка. Но, важноста од истражувањето и напорите за документирање ја наметнуваат потребата од споделување на податоци. За зачувување на културното наследство преку дигитализација потребно е споделување на податоци и на документација.

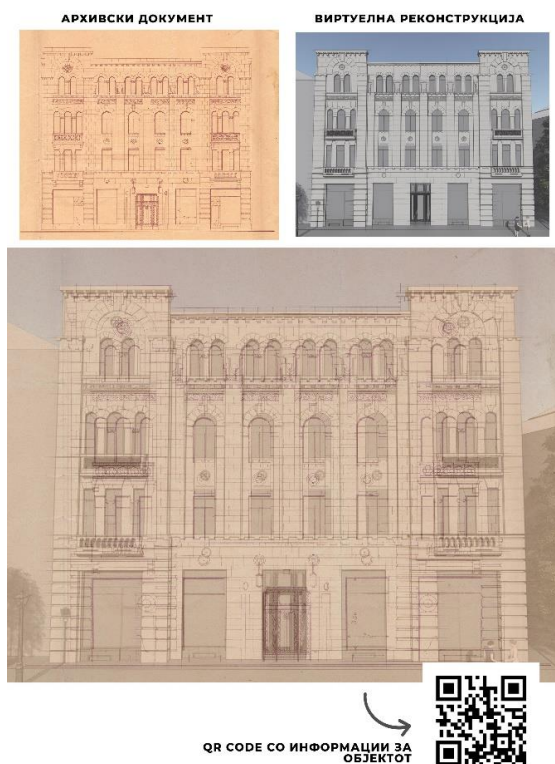
Адисон (Addison, 2008) дава неколку клучни препораки за следните чекори кои треба да се преземат: сите што работат со дигиталното наследство да посветат повеќе време во дигитализирање на нивната документација; секој да остави јасни податоци за да може сите да ги користат лесно и да разберат како е генериран податокот, како е снимен и презентираан. Една од поважните точки кои тој ги издвојува е податокот да биде достапен (по можност на интернет) и да се обезбедат права (како што е *copyright*) за да можат другите да се надградуваат на вашите податоци. Доколку податоците се застарени или недокументирани, целиот труд ќе биде залуден. Иако од оваа дискусија можеме да заклучиме дека најдобро е да се изгради сеопфатна архива за дигитално наследство или портал, сепак неопходно е секој да се фокусира на документирање на своите податоци. Без добро документиран и достапни датотеки, архивата не може да почне да постои. Виртуелното наследство направи големи чекори во последната деценија, но сепак доколку се стремиме кон зачувување на наследството, тогаш сите мора да работиме на создавање на услови за податоците и истражувањата да се лесно достапни и реупотребливи во иднина.



Слика 2
Фази на дигитализација на културно наследство

Културното наследство и културната меморија

Проектите за виртуелно наследство вклучуваат дигитална интерактивност и посредничка презентација низ времето и просторот, квалитативно различни од она што традиционалните медиуми и наративи може да го понудат. Карактеристиките на „новите медиуми“ како киното, телевизијата, компјутерите и нивната комбинација, функционираат повеќе како огледало одразувајќи ги главните карактеристики на дваесет и првиот век и обезбедувајќи широк спектар на нови методи за зачувување и управување со културното наследство. Овие методи бараат подлабоко разбирање на ефектите од новите дигитални алатки за одржување на наследството и особено на процесот на пренос од генерација до генерација. (Bourdieu, 1995).

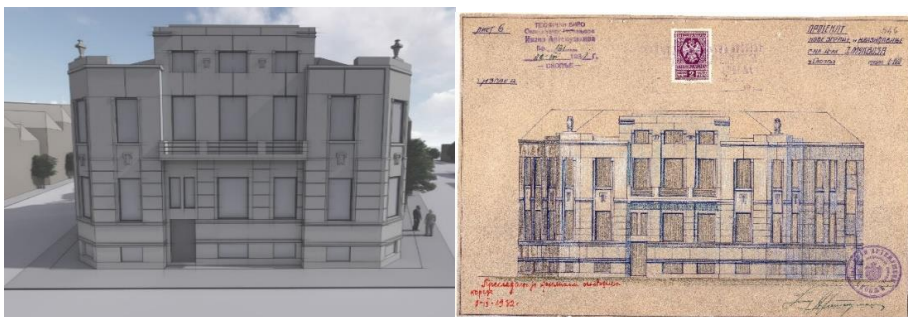


Слика 3

*Од архивски документ до дигитална реконструкција.
Илустрација и 3D реконструкција Екатерина Намичева*

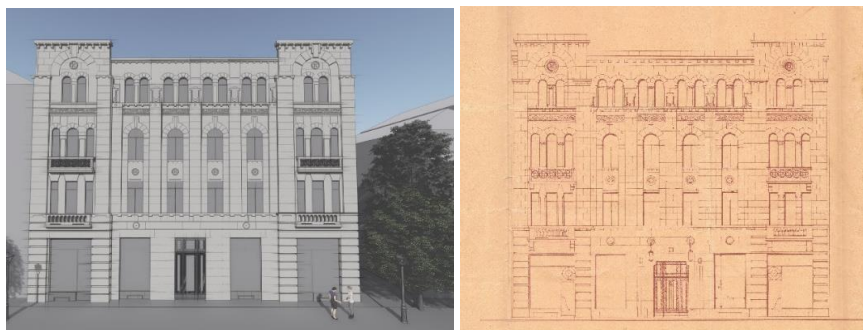
Во овој труд се издвојува методот на виртуелна реконструкција како користење на нов медиум за зачувување на културното наследство преку презентација на две реконструкции од скопските палати. Како што расте нивото на дигитализација, така се овозможува дигиталните репрезентации да станат длабоко инволвирани во градењето на реалноста во општеството и во ефектот на перцепцијата за културните теми. Новите медиумски методи кои инфилтрираат постојано растечка публика понекогаш може да се доживеат како премногу интензивни, па дури и нападни од општествата што сакаат да се задржи силен афинитет кон нивното традиционално културно наследство. (Eliade, 1959).

Фокусот на дигиталните медиуми врз тековното искуство преку активирање на патување и преку чинот на воведување на учесникот во сетот од историски настани ја трансформира локацијата од митска во реална. Интернетот игра важна улога во ова како глобална алатка за комуникација која функционира како агент кој го поврзува културното наследство со сегашната свест на посетителот. (Greenfield-Gilat, 2008, стр. 123).



Слика 4

Дигитализирање на архивска документација, создавање на 3D виртуелен модел од палатата на д-р Муквоз Јосеф од 1931 година, арх. Иван Артемушкин, Скопје (3D реконструкција Екатерина Намичева)



Слика 5

Архивска документација за палатата на д-р Стросер, архитект Богдан Несторовиќ, 1929 година, Скопје (3D реконструкција Екатерина Намичева)

Дигиталното наследство, како што е утврдениот концепт на наследство, претставува комодификација на минатото. Зачувувањето на фрагменти од „дигитално“ наследство, како и оние од културното наследство, ја вклучува нивната релокација, реконструкција и репрезентација во еден поинаков пејзаж на сегашноста преку процесите на детериторијализација. Објектите се искоренети од нивните конкретни општествени односи и се инкорпорирани преку процесот на селекција и оценување во нови системи преку класификацијата како и секое друго наследство. Препорака за виртуелното наследство, во овој труд архитектонското наследство во Скопје, е да се преиспита корисничкото искуство кое дигиталните медиуми може да го обезбедат за доживување на материјалното и нематеријалното културно наследство. Предлагаме пет нови карактеристики преку кои новото дигитално наследство може да помогне во интеракцијата, да се зголеми меморијата и сознанијата за објектите. Овие пет карактеристики се истражувачки простор,

социјални сфери, опис на она што предизвикува несигурност, олицетворување на минатото и веродостојно значајно историско учење. (Champion, 2008).

Како новите медиуми може да помогнат во новото дигитално наследство		
<i>Функција</i>	<i>Нови медиумски трендови</i>	<i>Ново наследство</i>
ИНТЕРАКЦИЈА: 1) Истражувачки Простор 2) Олицетворување на минатото	Постојани и достапни на интернет, мешана и аугментирана реалност (augmented or mixed reality (AR or MR))	Дали почетниците и искусни корисници можат да истражуваат, променуваат и зголемуваат според ставот, искуството или стилот на учење?
СОДРЖИНА: (3) Социјалните сфери (4) Несигурност	Социјални компјутери, онлајн заедници, динамични податоци, Википедија, означување, нови графички метафори	Дали корисниците се свесни за локалните социјални ограничувања? Дали различните нивоа на сигурност ги доживуваат корисниците? Дали учеството на корисникот е значајно инкорпорирано?
ИЗЛЕЗ: (5) Значајно историско учење кое се базира на наследството	Внатрешна евалуација, повратни информации, комерцијален успех, регрутирање, популарност	Дали промената во корисничкото искуство, пренесените вештини, културната свест и знаењето може да се потврдат? Може ли лесно да се пренесат релевантните податоци независно од технологијата која посредува?

Новите медиуми се во подем главно поради лесниот пристап на истражување од страна на публиката. Новото наследство, ако го сметаме за најсовремена област во трендот на виртуелно наследство, ќе се прошири од аспект на новите медиуми, во смисла како овие виртуелни светови би овозможиле истражување од страна на корисникот наместо фиксна или тотално случајна навигација. Преку темата на олицетворување на минатото интерфејсите може и треба подобро да допрат до луѓето како социјална група, интегрирајќи ги вистинските артефакти со виртуелните. Развојот на персонализирани податоци кои може да се движат и да се сменат преку различни видови на хардверски платформи е од особена важност за виртуелното наследство, каде просторот за презентација и видот на публиката во голема мера може да варираат. Виртуелните средини кои најдобро ја доловуваат имагинацијата и реакциите на публиката се многу повеќе од имагинарни светови тематски поврзани и комбинации од минатото и сегашноста. Тие претставуваат виртуелни светови кои изразуваат поим за место поврзано со социјален статус и контрола. Овие сфери може да прикажат несигурност при пренесување на информациите. За да бидат веродостојни на предметот на обработка, овие сфери не смеат да даваат аура на тотална сигурност или, пак, на целосна фикција. Потребни се уште истражувања како да се обезбеди содржина наменета за различна публика и како ова знаење да се расчлени на повеќе слоеви комбинирајќи имагинација, автентичност, научен процес, документација и искуствено учење.

Терминот што го користиме, *виртуелно наследство*, е проблематичен. Со овој термин не сакаме да означиме буквално виртуелно зачувување. Всушност, терминот означува комуникација на вредностите на наследството и историското знаење преку дигиталните медиуми. За жал, терминот може да доведе до верување дека највредната карактеристика на дигиталните медиуми е фотореализам и прикажување на фиксен и непроменлив поглед на минатото.

Библиографија

1. **Rudlin, D. Falk, N. (1999).** *“Building the 21st Century Home: The Sustainable Urban Neighborhood”*. Oxford :Architectural Press.
2. **Gregory J. (2004).** *“Rehabilitation-new ways for older housing”*: New South Wales Department of Housing, достапно на: www.housing.nsw.gov.au/rehab.htm.
3. **Mitchell, W. (2001).** *After The Revolution _ Instruments Of Displacement. In: Disappearing Architecture _From Real to Virtual to Quantum*. Switzerland: Birkhauser.
4. **Flachbart, G. (2001).** *Disappearing Architecture _From Real to Virtual to Quantum. In: Disappearing Architecture _From Real to Virtual to Quantum*. Switzerland : Birkhauser.
5. **Kalay, E., Kvan, T.Afflek J. (2008).** *New heritage: new media and cultural heritage*: Routledge.

6. **Malpas, J. (2008).** *Cultural heritage in the age of new media. In New heritage: new media and cultural heritage.*: Routledge.
7. **Addison, A.C. (2000).** *Emerging Trends in Virtual Heritage. IEEE MultiMedia*, April–June.
8. **Bourdieu P. (1995).** *Sur La Television, trans. Neri Sevenier.* Tel Aviv: Babel Publishing.
9. **Eliade, M. (1959).** *Eliade, The Sacred and the Profane.* Harcourt: New York.
10. **Greenfield-Gilat, (2008).** *New media components and cultural heritage sites management, in the Jewish traditional society.* In *New heritage: new media and cultural heritage*: Routledge.
11. **Champion, E. (2008).** *Champion Explorative Shadow Realms Of Uncertain Histories.* Routledge: In *New heritage: new media and cultural heritage*.

Ekaterina Namicheva
FON University, Skopje

Petar Namichev
Goce Delchev University, Stip

Virtual Reality as a Method of Promoting Architectural Cultural Heritage and Cultural Memory

Abstract: Virtual reality creates interactive audio-visual environments designed for multiple users. Virtual reality stems from industrial and military visual simulation, developed in the late 1980s, when it was applied to training simulations and supporting fast prototypes for industrial production. This paper explores the different methods of mixed reality, augmented reality and virtual reality, through examples of palaces in the urban core of Skopje and worldwide examples. Through the simulation methods that the mixed reality offers, the user is introduced into the simulation itself allowing for real interaction. The purpose of this paper is to emphasize the possibilities of virtual reality and its use as a medium for knowledge transfer and dissemination of cultural memory. Virtual legacy includes a range of functions facilitating synthesis, conservation, reproduction, digital processing and display of cultural evidence using advanced VR technologies. Digitization of Skopje's cultural heritage buildings from the early 20th century presents a digital method of reviving "captured" data and their interactive presentation.

The focus of this paper is on architectural residential buildings, whose projects as part of Skopje's cultural heritage were created in the first half of the 20th century, objects that no longer exist due to the 1963 earthquake, and the revival of memory for them through various forms of digitalisation as virtual promotion.

Keywords: *virtual reality, memory, cultural heritage.*

ГОД. IV
БР. 8

ПАЛІМШЭСТ

РАЛІМРSEST

VOL. IV
NO 8

